

RAMON U Ż-ŻERBINOTTI

rumanzett ta' Ġużè Stagno -- xi impressjonijiet

Il-protagonisti ta' dan ir-rumanzett huma tliet subien Xlukkajri li jattendu l-Liċeo Ġwann Mamo ta' Tal-Ħandaq -- Ramon, Josmar, u Francois. Jekk tagħsarhom it-tlieta f'daqqa ma toħroġx qatra sugu minnhom. Dan mhux qed nġhidu b'disprezz għar-rumanz innifsu imma għax, għal darb'ohra, Stagno, bħalma digà għamel fir-rumanz *Xemx Wisq Sabiha*, għazel li jitkellem fuq protagonisti maqbudin f'eżistenza miskinna daqskemm patetika. Huma tlitt iħbieb li diskorshom idur biss fuq il-ħwejjeġ, l-ikel, it-tfajliet, u s-sess, bħallikieku misjuqin minn impetu naturalista radikali li jħoll il-bniedem fi kreatura li finalment m'għandha bżonn xejn aktar milli timla' żaqqa, torqod, u tissodisfa l-ħtiġijiet naturali tagħha. Għaldaqstant, inutli wieħed joqgħod ifittex karatterizzazzjoni profonda f'dan ir-rumanzett. Mhumiex il-plott u l-karattri li jisseduċuk fix-xogħol ta' Stagno, imma l-attitudni lejn l-istess plott, jekk tista' ssejħilha plot, u l-użu immaginattiv tal-lingwa.

Il-'karattru' l-aktar interessanti f'dan ix-xogħol fil-fatt mhuwiex xi wieħed minn dawn it-tliet subien imma n-narratur anonimu -- il-vuċi omnixjenti li tirrakkonta l-istorja b'doża spjetata ta' ċiniżmu. Huwa l-kummentarju kkulurit u pungenti tiegħu li jqanqal l-akbar interess fin-nisġa tal-ġrajja. Qabelxejn jolqtok it-ton padronizzanti li bih jitkellem fuq kull karattru li jidher fir-rumanz -- ton li fl-istess ħin ma għandu ħniena għal ħadd -- u meta nġhid 'lejn ħadd' irrid nġhid 'lejn ħadd'. In-narratur ma jafx x'inhu rispett -- la lejn ix-xjuħ, la lejn il-morda, la lejn in-nisa, la lejn l-omosesswali, u lanqas lejn in-nies bi żvantagġi fiżiċi jew mentali. Jekk xi ħadd sa jkejje l-meriti ta' dan ir-rumanz bil-kriterji ta' dak li hu kkunsidrat bħala politikament korrett sa jieħu qatgħa kbira. Imma dan lili ma jdejjaqni xejn; anzi dejjem sostnejt li letteratura politikament korretta hi intrinsikament letteratura falza, għax il-ħajja mhijiex politikament korretta.

In-narratur jirredikola lill-istudenti daqskemm lill-għalliema u l-personaġġi periferiċi kollha, b'daqquet feroċi li tirrendihom, ħafna

drabi, karikatura. Jizzuffjetta bil-manjieri tagħhom, jiddiehaq bl-aspirazzjonijiet banali tagħhom, u taparsi jitkaża bl-oxxenitajiet kontinwi li jgħidu u jagħmlu. “Francois kien qisu Mahatma Gandhi wara l-enneżmu strike tal-ġuħ. Fuq il-qalziet ta’ taħt kont tisthajlu l-mascot tat-tyres *Michelen*, u wiċċu kien imfaqqaq’ daqs tat-tarbija tal-*Maltova*’. Remiġ, il-prefect, kien “ġuvnott twil b’par widnejn qishom il-bibien miftuħin beraħ ta’ karozza 3-door”; Mark Camilleri, student ieħor, kien “ġuvnott qisu ħanex bil-fildiferru ma’ snienu u nuċċali goff daqs il-bull bar ta’ *Land Rover*”; Marthese tat-tuckshop kienet tilbes “ġinsijiet stupendament issikkati, flokkijiet esagerament skullati, dbielet għarukazament qosra”; Vanessa, oħt il-Ġisem, kienet “kerha daqs dagħwa bir-Redentur waqt il-purċissjoni tal-Ġimgha l-Kbira”; Maria Pompei, oħt Josmar, kienet “tfajla qasira b’sider legġendarju u par xufftejn ħomor donnhom minfuħin bil-kompressur”; Ġisju tal-pastizzi kellu “sorm ta’ ljunfant u żaqq qisha katuba” ... u meta jkanta kien “donnu kelb tal-wolf li għadu kif dabbar daqqa ta’ double wheel”. L-univers ta’ Stagno huwa katalgu sħiħ ta’ nies grotteski.

Iċ-ċiniżmu tiegħu huwa pervażiv. Jekk is-subien imorru jixtru minn takeaway, bilfors li l-ħanut irid ikun mimli kokroċċ; jekk jitolgħu fuq tal-linja, bilfors li l-karozza trid tkun żmagata, imġajdra, u mimilja sadid; jekk jilmħu anzjan bilfors li jrid ikun maħmuġ jinten; jekk jidhlu jixtru f’ħanut il-Belt, bilfors li s-salesman irid ikun effemminat; jekk xi ħadd imur jikri video, bilfors li dan irid ikun kopja ta’ kopja ta’ kopja; jekk l-istudenti jintasbu fuq il-bank tal-pjazza bilfors li jrid ikun sfrakassat; u jekk l-istudenti jintefgħu bilqiegħda fuq it-taraġ tal-iskola, bilfors li jrid ikun ikkundannat.

La semmejna l-iskola, ta’ min jgħid xi haġa fuqha wkoll. Jekk tiftakru, fil-ftuħ tar-rumanzett *Il-Ħajja Sigrieta tan-Nanna Ġenoveffa*, Trevor Zahra jagħtina deskrizzjoni idealizzata tal-mara ta’ dari, biex imbagħad jgħaddi biex ifarrak dan il-mit b’mod sistematiku. L-istess jagħmel Stagno: jiftaħ xogħlu b’artiklu miktub bl-Ingliż mis-surmast tal-Liceo Ġwann Mamo; fih jagħti lill-qarrej l-impresjoni li l-iskola timxi fuq ir-rubini u li l-istess ambjent hu garanzija ta’ suċċess

akkademiku. Fl-istorja ta' Ramon u sħabu, naraw eżattament il-maqlub ta' dan; ir-rakkont innifsu jgiddeb il-ħin kollu dak li qrajna fil-preambolu msemmi. Fl-ewwel paragrafu ta' l-ewwel kapitlu, *in medias res*, Stagno jikteb: "... Ramon u ż-żerbinotti kienu qed jistennew il-miġja ta' dik il-coach mišhuta li ta' kull filgħodu kienet twassalhom sa quddiem il-kancell opprimenti tal-Liċeo Ġwann Mamo, ossija dak l-ispeċi ta' manikomju govanili fejn it-tlieta kienu ħlew l-aħħar (u skond Ramon l-aħjar) erba' snin ta' ħajjithom". Fil-kumplament tar-rumanzett, imbagħad, naqraw frażijiet bħal: "il-bini saffokanti tal-Liċeo"; "jattendu l-miħut Liċeo"; "kemm kien ilu kkalzrat f'dak il-Liċeo"; "l-uniformi tal-Liċeo Ġwann Mamo kienet kerha ħsara"; filwaqt li "il-laboratorju [ta' l-iskola] kien fit-tieni sular ta' bini dilapidat". Jekk xi ħadd jaħseb li sa jaqra l-verżjoni Maltija ta' *Tom Brown's Schooldays* sa jgħarralu!

Mertu kbir tan-narrativa minsuġa minn Stagno hu l-għajn għad-dettal. L-awtur mhuwiex kuntent jgħidilna li t-tifel kien qed jiekol sempliciment biċċa ħobż, imma "biċċa ħobż bil-*Flying Wheel* u ġobon cheddar"; mhux biżżejjed li xi ħadd pejjep sigarett, imma li kien sigarett *Du Maurier*; mhux biżżejjed li xi ħadd kien qed jisma' r-radju, imma li kienet għaddejja l-kanzunetta *Lambada*; mhux biżżejjed li Ċisju dilek l-ħbejżiet bil-kunserva, imma li kienet tat-*Three Hills*; mhux biżżejjed li student kien iġorr il-kit tiegħu f'basket, imma li kien tal-*Hamilton Travel*.

Teknikament ir-rumanz ta' Stagno fih ħafna elementi li jolqtuk. Ibda biex, fih il-footnotes, haġa mill-aktar insolita f'xogħol kreattiv. Biss dan ikompli jseddaq l-istil padronizzanti li semmejna qabel; l-awtur irid joqgħod jispjega liż-żerbinotti tal-lum li sa jaqraw ir-rumanzett x'kien pereżempju l-programm *Non è la Rai* jew x'kien jisimhom il-films psatas li Ramon u sħabu kienu jaraw fuq l-istazzjonijiet Sqallin f'dak iż-żmien. 'L hemm u 'l hawn qalb il-kapitli, Stagno jirregalalna xi 'dokumenti storiċi' li bħal donnhom iridu jagħtu awra ta' awtentiċità lir-rakkont; ngħidu aħna, il-komponent skolastiku li Josmar kiteb (b'Ingliz atroċi) fuq sieħbu Ramon, u l-ittri anonimi (miktubin minn Ramon stess bin-*nom de plume* 'Pisces') lis-

sesswologu Dr Peter Fenech, lill-agony uncle Fr Colin Apap, u lill-preżentatur televiżiv Alfred Zammit. Fuq kollox tispikka l-lingwa ristretta imma partikolarment awtentika ta' l-istudenti Xlukkajri. Stagno jaf is-slang jew il-lingwa tat-triq ta' dawn is-subien bl-amment. Għandu widna akuta għall-frażijiet, iċ-ċajt, u saħansitra l-kliem baxx kollu tagħhom.

Min-naħa l-oħra, għall-kuntrarju tal-istudenti, in-narratur ta' *Ramon u ż-Żerbinotti* hu narratur erudit, mili 'l bogħod mid-dinja lingwistikament u kulturalment fqira tal-protagonisti. Il-Malti tiegħu hu deliberament Taljanizzat biex joħloq distakk immedjat mill-parlant pwerili u komuni tat-tfal. Nibdew bl-użu persistenti tal-kelma 'ossija' u nkomplu bi frażijiet bħal: "protagonisti lussurjużi tal-fantasji sessswali tiegħu", "it-tbissima vixxida ta' Engelbert", "ma' sbiħ il-jum fatitidiku", "gidmiet possenti u feroċi", "l-enneżmu kumment ironiku", "velocità pazzeska", u "passiggieri riluttanti".

Il-lingwa tan-narratur hi mimlija prezzjożiżmi bħal meta jikteb li l-private kienet nieżla " ... isserrep qalb it-traffiku dens tas-sebġha u nofs ta' filgħodu qisha Diego Armando Maradona kontra d-difiża ċċassata ta' l-Ingliżi waqt Argentina vs Inghilterra ta' Messiku '86"; jew "Dlonk ir-Raggae [ix-xufier tal-coach li kien iwassalhom l-iskola] dar fuqhom bir-ragħwa litteralment ħierġa minn ħalqu, tipo l-avversarji tal-Uomo Tigre wara li jkunu qalgħu xi dirsja tajba. Fl-istess ħin, ġibed ġakulatorja impressjonanti li nkludiet lill-qaddisin kollha preżenti għall-Aħħar Ċena, inkluz il-Mulej u l-mamà tiegħu"; jew "B'rasu ttambar kemm tiflaħ u b'ħarsa ċassa f'għajnejh, huwa [Ramon] baqa' jitnikker gos-sodda u jibki xortih. U bħal Sidna Ġesù Kristu fl-Ort tal-Ġetsemani, erħielha jmaħħaħ fuq il-'kalċi' jfur bl-imrar li kien hemm lest għalih bejn l-erba' ħitan deprimenti taċ-changing room tal-Liceo Ġwann Mamo." Forsi l-istess isem ta' l-iskola mhuwiex kontingenti għax Stagno għandu ħabta jorqom tixbihat mill-aktar ornamentali bħal Mamo nnifsu f'*Ulied in-Nanna Venut fl-Amerka*.

Il-kummentarju tan-narratur hu mimli wkoll b'referenzi għal films u kanzunetti li jaf bihom hu imma li żgur ma jiffigurawx fid-

dinja fqira tas-subien protagonisti -- iż-żerbinotti kapaci jmorrulek Paceville biex jaraw film bħal *Teenage Mutant Ninja Turtles* imma n-narratur jitellem fuq *Full Metal Jacket* ta' Stanley Kubrick. Il-frazzjiet, is-similitudnijiet, u l-metafori tiegħu mbağħad huma miżğħuda b'allużjonijiet letterarji u artistici. Nagħtu xi ftit eżempji: "tfajla samranija bil-fatizzi strambi bħan-nisa ta' Picasso"; "erħilu kulħadd jğħaffegħ fuq xulxin f'xena donna ħierğa minn pittura ta' Hieronymus Bosch"; "sabu tistenniehom xejn anqas minn bolğja Danteska"; "b'mod kwaži Pavlovjan"; u s-Sur Govè "kellu mniehru prominenti a la Cyrano de Bergerac". In-narratur donnu jsir snob li jħares lejn il-karfa tal-ğrajja li għazel li jirrakkonta minn distanza. Saħansitra joqğħod jikkwota l-qwiel Latini bħal: *Mens sana in corpore sano*.

Minn evidenza interna, wara li qrajt ir-rumanzett ta' Stagno darbtejn, għandi suspett qawwi li n-narratur tal-ğrajja, wara kollox, mhū ħadd ħlief Ramon innifsu -- li bħala adult u b'bagalja intellettuali pjuttost vasta, issa qieğħed jikteb fuq tfulitu. Fir-rumanz, Ramon sikwit jissemma li għandu ċerta predispożizzjoni u talent għall-kitba. Apparti minn hekk, in-narratur kemm-il darba jikteb il-frazi "il-protagonist žvinturat ta' dan ir-rumanz modest", bħallikieku Ramon isir l-*alter ego* ta' Stagno nnifsu. Meta nimplikaw li dan ir-rumanzett bilfors għandu dimensjoni awto-bijografika, inkunu qed nagħmlu understatement goff. Id-differenza hi li Ramon kbir ma jntilifx fin-nostalgija fiergħa ta' ħafna studenti li wara snin li jkunu ħallew l-iskola tismagħhom jğħidulek: "Dak kien žmien!" Bil-maqlub, Ramon (jew Ġužè, kif tridu) jikteb b'sens ta' għajb u kwaži jiskanta kif, minkejja l-edukazzjoni negligibbli li rċieva, issa, tajjed jew ħażin, sar kittieb stabbilit.

Ir-rumanz ta' Stagno għoğobni għax hu frisk, impertinenti, ġenwinament komiku, u lingwistikament ardit. Ġužè kapaci jasal xi mkien għax sempliciment kapaci jesperimenta u jissogra!

MARIO CASSAR

Dan l-artiklu deher f'*Il-Mument* tal-Ħadd, 7 ta' Novembru, 2008